

Hogy csinálod Péter, hogy minél idősebb vagy, annál fiatalabbnak látszol? Honnan a derű?

Nézz oda, szeretek, ennyire egyszerű. Meg tudom érteni, hogy az Atya miért szereti az embereket.

22 Ayhan Gökhan

BESZÉLGETÉS

VASADI PÉTERREL

A legrosszabb helyzetben is mindig felfedeztem valamit, mindig kaptam is valamit. Nagyon alul kell lenni ahhoz, hogy az embert ez utolérje.

Nem lehet elveszíteni egy embert, vagy pedig sérülni kell. Aztán kiderül, hogy ezek a sérülések források. Annál van ez így, aki átéli ezt.

Hogyan emlékszel vissza a gyerekkorodra?

Gyerekkoromra úgy emlékszem, hogy áthatóan figyeltem. Néztem a cicámat, hogy mit csinál a kanális körül, s ordítottam, ne menj oda, de már késő volt, elvitte a szennyvíz. Nem csak az érdekes és fantasztikus, hogy ezek megtörténtek, hanem hogy bennem tovább történik, nem akar kimúlni. „Minél mélyebbre hatolsz önmagadban, annál közelebb kerülsz a többiekhez.” Írja Ottlik. Ez egy alapigazság.

Fiatalon hosszú ideig nehéz fizikai munkára kényszerültél. Visszagondolva, az értelmiségiek vagy a munkások közt érezted jobban magad?

Az értelmiségiek között sem éreztem rosszul magam, de nem éreztem azt a világszagot, ami a munkások, a parasztok körül van.

A munkások milyenek voltak?

Nagyon szerettem őket! Herkules volt mindegyik. Bűvöletes ügyességük meghatározó volt. Szerettek engem. Őszinték voltak, emberek, mindig segítettek rajtam. Nem szóltak, nem volt duma, beszéd volt. A sanyarúság összetartott minket.

Legújabb köteted, Sokan vagyok címmel jelent meg a Magyar Napló Kiadónál. Évtizedek óta írsz Istennel, hittel kapcsolatos esszéket, cikkeket. Soha nem fogott el a bizonytalanság, a megkérdőjelezés? Sosem következett be nálad „a lélek sötét éjszakája”?

Dehogynem! Ennek nagyon is az ellenkezője igaz! A sziklaszilárd hit egy marhaság. Azt hiszem, hogy a törekenység nagyon fontos a dologban. Nem lehet előidézni, de ha az élt élet érzékeny marad, akkor törekeny marad. Ahhoz, hogy erős legyen az ember, törekenynek kell lennie.

Felidézned a találkozást a hittel?

A hit drámai körülmények közt jött bennem létre. Amikor tényleg arról volt szó, hogy a következő huszonnégy órában eldől a sorsom, ahogy azt egy százados mondta. Kijelentette, hogy jönnek az amerikai, francia csapatok, itt állunk fegyverben, mit csináljunk? Nem voltunk németbarátok 23 soha, meg akartuk menteni a többi srácot is, akik távoli góccokban voltak. Úgy határoztunk, hogy bevárjuk őket, és azok leszünk, akik vagyunk. Kitértük a magyar zászlót, nem fehérlobogóztunk. Aztán jöttek az amerikai katonák, és beszélgettünk.

Volt egy válságosan induló napom, külön mentem a srácoktól, leültem és néztem a tájat, s hallottam a fegyvereket. Hirtelen megszűnt a zaj. Olyan csend támadt bennem, hogy rákérdeztem: miért? Mindenfajta képzelgést kiirtott belőlem, nagyon éreztem, hogy ki vagyok. Valami olyan jelenlét tudatta ezt velem, hogy annak nem lehetett ellentmondanom, hiába próbáltam. És akkor annyit éreztem, hogy ez megtörtént. Süllyedés fogott el, és elkezdtem küszködni a könnyekkel, aztán előntött a mélyről jövő öröm. Nem értettem semmit, hagytam, hadd történjen. Nagy erő volt, hogy hagytam: történjék. Észrevettem, hogy figyel valaki. Odanéztem, és ott volt az egyik kedvenc felettesem, Kerekes, és a szemével rákérdezett: baj van? Nincs semmi gond, jeleztem. Meghatódtam.

Az életben, a munkádban is hagyod, hogy történjenek a dolgok?

Igen, és ez a költészetben is előjön. Mit akarsz? Semmit! És ezt komolyan mondom. Azt gondolják ettől, hogy nihilista vagy. Épp hogy bírni akarom. De nem marokkal. Nyitott tenyérrel. Végül is a dolog lényege az: hogy valami hajlam kell ahhoz, hogy nem életbölcösségre tör, hanem bölcs maga.

Költészeted a mai napig pontos maradt, mintha Egy-lényeg, a lényegi Egy felé irányulna. Hogy érzed, változott a költészeted mögött húzóóó szándék? Milyen különbséget, kapcsolatot veszel észre a negyven évvel ezelőtti és a mostani Vasadi Péter között?

Nem gondolom, hogy változott volna valami a régi és a mostani önmagam között. Itt a feleségem, meg akarom menteni, gyógyítom. Na már most hol a költészet? Sehol! Igen ám, csak leülök este, kifújom magam, kinyitom az ablakot, hoppá. Beáll valami. Valahogy kemencének kell lennie az embernek, nem hadvezérnek. Ahol a dolgok megsülnek, megérnek. Méhnek. A költészet lényege, hogy ki vagy téve annak, ami jön.

A házasságról írod: „S való igaz: keretében az emberi nyomorúság többször jut főszerephez, mint az emberi boldogság. Ez azonban csupán azt jelenti, hogy a házasságban az életet éljük, ezért költészete az irgalom.” Hogy tud maradandó lenni egy házasság? Ha a saját házasságodból, a hatvankét évből indulsz ki?

Ne örök hűségre törekedj, hanem örök szerelemre! Az jóval nehezebb és ugyanakkor sokkal szebb is. Ha öreg vagy, szeress! Szerelémmel szeress! Nem szabad megspórolni a másiktól a legbensőbb titkainkat. Tehát az élet-szeretet a legigazibb szenvedély. Abszolút koncentrációt igényel. A házasság szerintem egy állandó szolgálat. Igaz az Evangélium, hogy tarts ki, ugyanis erővel kitartani sokkal több, mint szenvedélyből nem. A könnyűségnek és a súlyos, igaz helytállásnak a keverékét kell élni. A legnagyobb dolog a világon, hogy van szívünk és szerethetünk, de ennek semmi köze nincs az emulziós lágyágokhoz, az embernek a gyökerét ragadta meg, amikor azt mondta Jézus, hogy „Maradjatok énbennem, és én tibennetek.” Minden a szerelem körül forog. Az értelem, az intellektus, a műveltség, minden. Isten nélkül ugyanakkor nem megy semmi.

Babits Mihály kapcsán Te is értekezel írásaidban a magyar jellemről. Mennyire találja helyét a magyar Európában?Európába való-e a magyar?

Szerintem az igazi nem. Nem vagyok megilletődve azért, mert Európában vagyunk. Szent István Európát csinált a pogányok közt. Tegyük fel a kérdést: mi az, hogy pogány? Mindig arról van szó, hogy mindig valamilyen készült-ségi fokon kell nekünk, magyaroknak állnunk, és mi ezt jól tudjuk? Hát nem tudjuk jól! Ez mind talmi. Ahogy épül fel a hierarchia, az úgynevezett polgári intellektus, úgy romlik el. Az édesanyám az ősiséget oltotta belém anélkül, hogy ebből ügyet csinált volna. Azt látom, hogy teljesen megrokkant az erkölcsiség Európában és a világ más részein, kijelenthetjük, hogy törmelékes lett. Fülep Lajos írta valahol, hogy én már csak lelki hazát ismerek.

Jó volt a kapcsolatot Pilinszky Jánossal, beszélhetünk barátságról. Felidéznéd vele a legemlékezetesebb pillanatodat? Egy olyan pillanatot vagy beszélgetést, ami a legjobban visszaadja az ő személyiségét.

Egyszer együtt voltunk Szigligeten, egymás mellett volt a szobánk. Nagyon rossz állapotban voltam, mert nem tudtam mit csinálni, viszont a kötetemmel kész kellett volna lennem két-három hét alatt. Semmi kedvem nem volt hozzá. A feleségem, Edit mondta, hogy szólok a Jánosnak. Leintettem, ám ő hajthatatlan volt. Egyszer csak nagy robajjal benyit Pilinszky hozzám, és kérdezi: Mi van? Baj van? Mondom neki:Igen, baj. Nem baj, majd jövök vissza, mondta, bevágta az ajtót és elment. Elment valahova, ivott egy kicsit, az

nagyon jót tett neki, jön vissza hozzám. „Na” – és ahogy ezt mondta, azzal az arccal, azzal a gesztussal, szinte csimpaszkodtam rajta, minden mozdulatát éreztem. „Figyelj ide – kezdte –, ne törődj semmivel, aludj most egy jót, hozok délután vacsorát, megesszük, és utána itt hagyok.” Ezt olyan szuggesztíven mondta, hogy biztosan tudtam, hogy ez így lesz. Pár 25 perc múlva hozott be tálon ételt – azt látni kellett volna –, azt az esetlenséget. „Amit megcsináltál, azt szépen tovább csinálod, holnapután eljötök hozzám és olvasol verset.” Egy korábbi kötetből vittem, a *Hármasoltár* című, ötven versszakos verset. Mondom neki: „János, ötven versszak.” Tündökletes volt, hogy ezt mind értem csinálja, komolyan vette. Olvasás közben éreztem, hogy János néz, szívja a cigarettát, majd amikor befejeztem, mondom neki, vége. Ő fogta a cigarettát, teljes erővel belenyomta a hamutartóba, ficcent ki a parázs. „Ez fantasztikus.” Kiáltotta, majd elkérte a verset, hogy abból most egy darabot elolvas. Ez óriási élmény volt.

Ezen túl a legközvetlenebb élményem az volt vele kapcsolatban, hogy láttam rajta, hogy zseni. A fejtartása, a szemvillanása, a kétségeskedése, tehát teljesen szabad prédája volt a saját erőinek. Ebben egy olyan harmónia, emberszeretet is megnyilvánult, hogy elhittem, ez így jó. Bizonyította önmagát ez az ember anélkül, hogy akarta volna. Túhegyes szellemiség jellemezte. Azt vallotta, amit T. S. Eliot is mondott, hogy a költészetnek nem a személyiség a lényege, annak az elkerülése és elrejtése a fontos, az imágónak, az agglomerátumnak az izzó középpont köré rendezett új organizmusnak, ami minden műnek a lelke, az a költészet.

Úgy tudom, Pilinszkyn keresztül ismerted meg Simone Weil-t. Még itt, a Magyar utcában olvasott fel Simone Weil-fordításából.

Amikor egy szellemmel megismerkedem, az nálam egy igazi, szerelmi történet. Elfogadom úgy, ahogy van. Simone Weilnél sem volt ez másképp. Egyszerűen elkápráztatott a hihetetlen intellektusával. Én már régen szentté avattam magamban. Annál inkább van igaza, minél inkább nem tudom őt igazolni. Nekem vereséget kell szenvednem nála, és ezt szinte élvezem.

Szoktál zenét hallgatni, vagy filmet nézni? Milyen típusú zenéket, filmeket szeretsz?

Elsősorban a jó zenét szeretem. Nagyon szívesen hallgatok Phil Collins-t, Stinget, Bartókot vagy Lisztet, és Fischer Annie zongorajátékától napokig nem térek magamhoz. Tévét nem szoktunk nézni, nincs is, Tarkovszkijnál megálltam a filmnézésben. Szerintem Tarkovszkij a filmművészet Pilinszkije.